

България на литература от Гърция, Русия и Сърбия. Това са едни от най-преки-те пътища, по които през средата на XIX в. влизат в България познания за Омир, както и различни модели на превод на неговия стих, създадени в европейските литератури през XVIII и XIX в.

Първите български преводи носят белезите на литературна култура, която е в началната фаза на своето създаване. Тя се характеризира със силно участие на народното творчество. Това обстоятелство допринася за още по-високия интерес към Омир, защото и в България прониква тезата на романтиците за колективното творчество на песните на Омир.

Българската поезия през средата на XIX в. изпробва различни стихосложения: силабизма на народните размери, редица преходни форми от книжен характер на неметричен стих, правят се и първите опити на възприемане на силаботоническия принцип. През втората половина на века силаботоническият принцип вече е широко разпространен, но трисричните размери и по-конкретно дактилът са рядкост. Епохата се характеризира с различни представи за принципите на превода и може да се определи като странно съчетаване на крайностите на двете доктрини – тази на буквализма и тази на свободния превод. Идеите на романтизма за художествената стойност на народните песни, както и широкият интерес към Омир се съчетават с неговото издигане във висш и недостижим идеал.

В края на XIX и началото на XX в. културната ситуация е друга. Вече силаботоническият стих е напълно установен. Трисричните размери активно се разработват в различни жанрове. Чрез тяхната употреба се осъществяват търсенията за преодоляването на стереотипи и на създалата се инерция от стиха на предходната епоха. Класическата литература също има различен статут в културата и образованието. Близкото сродяване с нея от предходния период сега е заменено с усещането за културна дистанция. Индивидуалистичното съзнание на модернизма изисква нова трактовка на Омир и то такава, че той да бъде възприет като поезия, а не толкова като източник на знания, какъвто е класицистичният възглед. От друга страна, поради обвързаността на редица от преводите с преподаването на Омир в училищата, доктрината за буквална точност на превода намира твърде радушен прием и почти непоклатим авторитет. В предпоставките на това разбиране за целите на превода стои разделянето на формата от съдържанието, което означава, че съдържанието може да бъде мислено независимо от формата. От това следва добре познатият класицистичен принцип, че съдържанието може да има само една истинска и вярна форма.

Стихът като дискурс

Но ако се попитаме днес как не би могло вече да бъде превеждан Омир, кое преводаческо решение наистина е останало само в миналото, кой превод вече не би могъл да представлява никакъв интерес, не само художествено, но и като експеримент, то без колебание може да се отговори – всички онези опити, почиващи на теорията за буквалистична замяна на гръцкия спондей със стъпка в хорей, които водят до разпад на стиха като ритмично явление. От първоначалния период на създаване на стих, при който битува и практиката на писане на текстове без същински поетичен ритъм, са настъпили дълбоки и необратими